

Ольвінська Ю. О.
завідувачка кафедри статистики
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна
Самотоєнкова О. В.
доцент кафедри статистики
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У Законі України «Про освіту» в статті 17 зазначено: «Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [1]. У статті 1 Закону України «Про вищу освіту» надається таке визначення: «Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [2].

Слід відмітити, що компетентнісний підхід в освіті був запропонований в США та країнах Європи ще наприкінці минулого століття. В 1996 році в рамках ЮНЕСКО в Доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI століття Жака Делора «Освіта: прихований скарб» було визначено чотири глобальні компетенції, на яких повинна базуватися сучасна освіта: вміння пізнавати, вміння діяти, вміння жити разом, вміння жити [3].

Проблемам підготовки майбутніх фахівців на основі компетентнісного підходу присвячено праці багатьох вчених, серед яких С. Гончаренко, В. Онищенко, О. Овчарук, А. Марков, А. Михайличенко та інші. Проте питання формування фахових компетенцій випускників закладів вищої освіти залишається актуальною. Особливу увагу привертають питання формування професійної компетентності під час самостійної роботи студентів.

Сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, які здатні генерувати нові наукові ідеї, втілювати їх в життя, вміти використовувати в конкретних умовах отримані під час навчання теоретичні знання та практичні навички. Тому одним із напрямків модернізації вищої освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який орієнтовано на кінцевий результат освітнього процесу та спрямовано на формування у випускника готовності ефективно використовувати набуті знання, уміння, життєві цінності, психофізіологічні особливості, світоглядні якості та інші ресурси для досягнення поставленої мети. Підготовка фахівців, які здатні по закінченню закладу вищої освіти успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність, які володіють компетентностями у відповідній галузі знань, є пріоритетом вітчизняної вищої освіти.

Для підвищення якості професійної підготовки студентів і набуття ними фахових компетентностей необхідно спрямовувати увагу на: самовизначення – уміння виробляти свої позиції в житті, формувати власний світогляд, уміння ставити і виконувати поставлені перед собою завдання; самореалізацію – утвердження себе як особистості, розвиток творчих здібностей (наукових, організаційно-комунікативних); самоорганізацію – навички елементарної психічної саморегуляції, організації режиму життя, досягнення поставленої мети.

Важливого значення у формування професійних компетентностей відіграє самостійна робота студентів, яка є одним з обов'язкових видів навчально-пізнавальної діяльності студента. Важливими функціями самостійної роботи є:

- навчальна, яка полягає в опрацюванні першоджерел, що сприяє більш глибокому осмисленню вже засвоєної суми знань;
- пізнавальна, призначення якої полягає в опануванні нової суми знань, розширенні меж світогляду;
- коригуюча, яка передбачає осмислення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення сутності відомих понять, напрямків розвитку науки тощо;
- стимулююча, сутність якої полягає у такій організації самостійної роботи, коли студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності;
- виховна, спрямована на формування таких якостей, як воля, цілеспрямованість, відповідальність, дисциплінованість;
- розвиваюча, спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості [4].

На особливу увагу заслуговують компетентності, здобуті студентами під час самостійної роботи. Така діяльність здійснюється за напрямами:

1. Науково-дослідний напрям – дає можливість розкрити інтелектуальний потенціал студента, зробити свій внесок у дослідження актуальних проблем економіки, оволодіти науковими методами пізнання і усвідомити важливість такої роботи для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці. Науково-дослідна робота допомагає студентам оволодіти методикою наукових досліджень, передбачає самостійний пошук літератури до певного виступу або доповіді, підвищує власну наукову активність, розумові здібності, сприяє проявленню інтелектуальної ініціативи. Така робота є одним із головних методів підвищення фахової компетентності й конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

2. Пошуковий напрям – пропонує обговорення конкретних ситуацій, які виникають на підприємствах, ситуацій, які б змушували студентів працювати над їх вирішенням, звертаючись до наукових джерел та нормативних актів. Цей напрям передбачає знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макрорівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності і повсякденному житті; уміння здійснювати пошук економічної інформації, проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку фінансово-господарської діяльності підприємств.

Одним із методів інноваційного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців, є «кейс-метод». Цей метод передбачає розгляд виробничих управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Основна мета кейс-методу – навчити на прикладі конкретної ситуації (кейса) аналізу проблеми і самостійному прийняттю рішень.

3. Розрахунково-аналітичний напрям – пропонує досліджувати економічні явища і процеси за допомогою економіко-статистичних методів: зіставляти, аналізувати статистичну інформацію в часі та просторі, будувати і аналізувати економіко-статистичні моделі, здійснювати прогнозування розвитку досліджуваних явищ і процесів.

4. Інформаційно-комп'ютерний напрям – передбачає вміння працювати з комп'ютерною технікою і визначається знанням теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки; умінням працювати в мережі Internet; умінням користуватися електронною поштою; умінням працювати із спеціалізованим програмним забезпеченням; умінням ефективно застосувати інформаційні технології і відповідні програми у професійній діяльності.

Використання онлайн технологій з метою ефективно організації самостійної роботи дозволяють студентам зорієнтуватися серед різноманітних джерел інформації, а викладачу отримувати дані про те, хто і скільки часу приділяє заняттям поза аудиторією, наскільки успішно вивчає матеріал. Ефективній організації самостійної роботи студентів значною мірою сприяє використання Інтернету як джерела інформації, засобу, що підвищує мотивацію у вивченні дисциплін, забезпечує індивідуалізацію, інтерактивність навчання, моделювання особливого навчального середовища і, врешті-решт, підвищує якість навчання.

Користуючись послугами мережі Інтернет, студент вчиться вибирати із великої кількості інформаційних джерел потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її. Найбільш поширеною комунікаційною технологією і відповідним сервісом у комп'ютерних мережах є технологія пересилки й обробки інформаційних повідомлень, що забезпечує оперативний зв'язок між студентами. Отже, самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, є основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме така робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань. Тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні [5].

5. Комунікативний напрям – передбачає ефективну групову взаємодію, роботу в малих групах, знання ділового етикету та основ конфліктології, толерантність до існування інших поглядів, позитивну установку щодо оточуючих, адекватну самооцінку, впевненість у собі, самоконтроль тощо.

6. Творчо-креативний напрям – розробка національно-патріотичних, естетичних проєктів, які формують загальнолюдські цінності майбутніх фахівців.

Метою самостійної роботи є стимулювання інтересу студентів до навчальних дисциплін; формування вміння вільно послуговуватись професійною термінологією, логічно і доречно висловлювати свою думку; сприяння розвитку дослідницьких здібностей обдарованих студентів, залучення студентів до активної участі в різних конференціях, фахових конкурсах і конкурсах науково-дослідних робіт, сприяння розвитку національно свідомої людини, яка розуміє тенденції розвитку української та світової економіки; формування морально-естетичних засад особистості майбутнього фахівця.

Правильно організована самостійна робота студентів дозволить удосконалити уміння і навички пошуку необхідної економічної інформації; сформує комунікативну компетентність, що дозволить на високому рівні володіти словом, доводити свою думку, переконувати, адже ці вміння є запорукою успіху в будь-якій галузі діяльності; залучити студентів до активної життєвої позиції; застосувати інноваційні методи навчання, у т.ч. інформаційні; сприятиме формуванню та закріпленню навичок самостійної, індивідуальної та групової роботи; залучатиме студентів до експериментальної, пошукової та дослідницької роботи.

Сьогодення істотно зростають вимоги до компетентності, професіоналізму, культури та якості професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти. Підготовка конкурентоспроможних, професійно компетентних фахівців є стратегічним завданням української системи освіти, умовою стійкого економічного росту і підвищення добробуту країни.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Локшина О. І. Компетентнісна ідея в освіті зарубіжжя: успіхи та проблеми реалізації. URL:
https://lib.iitta.gov.ua/7124/1/%D0%9B%D0%BE%D0%BA%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%9E._%D0%86.pdf

4. Балдич Л. В., Черначук-Семенишина О. В. Формування фахових компетентностей майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у поза навчальний час. URL:
<http://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf>

5. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів в умовах дистанційного навчання. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/37.pdf

6. Лісовська Н. В. Формування професійних компетентностей у студентів шляхом використання інноваційних технологій. URL:
<http://iek.irpin.com/assets/images/resources/52/333eff7f62fda5eae6e496683939a8df799c855c.pdf>